

підприємств, то ці функції може бути покладено на економічну службу. Моніторинг та діагностика рівня економічної безпеки підприємства та окремих її складових, своєчасне попередження або запобігання загрозам дозволяє підприємству уникнути значних збитків.

Найвпливовішими функціональними складовими за рівнем створення загроз економічній безпеці підприємства є фінансова, виробнича, кадрово-інтелектуальна функціональні складові. Заходи щодо попередження або усунення загроз за цими складовими повинні бути пріоритетними. Беззаперечно, що інформаційна та силова функціональні складові також мають значний вплив на рівень економічної безпеки підприємства, і як показує практика, саме цим складовим керівництво підприємств приділяє більше уваги у порівнянні з іншими.

Список використаних джерел

1. Ляной Г. Экономическая безопасность предприятия / Ляной Г. // Журнал «Best of Security» №7 (июль, 2006). – Информационно-аналитический портал о безопасности [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://bos.dn.ua/view_article.php?id_article=27.
2. Евдокимов Ф.И. Комплексная оценка экономической эффективности инновационных проектов / Евдокимов Ф.И. // Научные труды Донецького національного технічного університету. Серія: Экономическая – 2004. – Вип. 76. – С. 59–66.
3. Чернявский А.Д. Антикризисное управление: учеб. пособие / Чернявский А.Д. – К.: МАУП, 2000. – 208 с.: ил.
4. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Лігоненко Л.О. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 580 с.

Черниш О.В.

старший викладач

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Зростання потреби суспільства у вищій освіті зумовило необхідність збільшення обсягів її фінансування та відповідно появу «бюджетних дефіцитів» майже в усіх країнах світу. Це призвело, насамперед, до розширення джерел фінансування, яке полягає в залученні додаткових позабюджетних ресурсів. Основним джерелом таких ресурсів стало надання закладами вищої освіти платних освітніх послуг.

Пріоритетним напрямом, який допоможе створити єдиний освітній простір в Україні, є збалансована державна політика з орієнтацією на реалізацію завдань держави щодо належного фінансування ЗВО з метою забезпечення висококваліфікованими фахівцями відповідних секторів економіки. Державне фінансування освіти можна розглядати як капіталовкладення держави в майбутнє нації.

Аналіз світового досвіду свідчить про наявність тенденції до диверсифікації джерел фінансування вищої школи [1, с. 23-40].

У розвинутих країнах частка державного фінансування вищої освіти є різною. Так, у Канаді вона становить 70 – 85%, Голландії – 90%, Німеччині – 95%, у Великій Британії – 62%. При цьому частка плати за навчання в структурі бюджету ЗВО у всіх цих країнах значно нижча ніж у нас. Так, наприклад, в Англії плата за навчання становить 12%, у Канаді – 11%, а студенти Голландії, Німеччини, Фінляндії, Швеції взагалі не сплачують за навчання. У Новій Зеландії університети фінансуються на 96% урядом, а 4% становлять доходи від плати за навчання [2, с.59].

Міністерство освіти і науки України розробляє пропозиції по обсягах фінансування з Державного бюджету на розвиток соціально-культурної сфери, науки, навчально-виховних закладів, установ, організацій, що перебувають у функціональному управлінні міністерства. Спільно з центральними органами державної влади визначає економічні та фінансові норми і нормативи на утримання державних навчальних установ.

Згідно Закону України «Про освіту» [3, ст. 61 п.2] держава повинна забезпечувати бюджетні асигнування на освіту в розмірі не меншому десяти відсотків національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність. Але через недосконалість механізму планування бюджетних витрат та існування бюджетного дефіциту сьогодні видатки освіти, як і культурно-соціальні видатки, часто фінансуються за «залишковим принципом» тобто кошти на покриття цих видатків виділяються у останню чергу і в обсягах, які «залишилися» після покриття інших необхідних державних видатків.

Більшість закладів вищої освіти надають декілька видів освітніх послуг. Окрім послуг надання вищої освіти з програм підготовки фахівців, бакалаврів і магістрів, багато ЗВО надають послуги після вузівської (99%) і додаткової (63%) освіти [4]. Чинник спеціалізації ЗВО впливає на обсяги фінансування. Так, найбільш дорогим є навчання одного студента в лінгвістичних ЗВО, закладах культури та мистецтва, технологічних і технічних університетах. Статус ЗВО також виступає чинником, що збільшує вартість навчання: витрати на навчання в національних дослідницьких університетах, а також у державних університетах вище на 20 - 60%, чим в більшості ЗВО, що не мають такого статусу.

Попри усвідомлення суспільством важливості розвитку вітчизняної освіти та науки статистичні данні свідчать про вкрай незадовільне

спрямування державою фінансових ресурсів на вирішення нагальних потреб вищої школи.

За оцінками експертів, світові видатки на вищу освіту досягають 300 млрд. дол., що в свою чергу становить 1% світового ВВП.

Проблеми фінансування освітньої галузі в 90-ті роки минулого століття стимулювали створення широкої мережі приватних закладів вищої освіти. Державним ЗВО, за таких обставин, для поповнення своїх фінансів також було дозволено приймати студентів на навчання за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб. Варто зазначити, що спочатку була встановлена квота прийому на платне навчання – 20% обсягів держзамовлення. Потім цю норму було знято, але у 2004 році прийняли рішення про обмеження обсягів платного прийому до державних закладів вищої освіти до 50% [5, с. 46].

Як свідчить світовий досвід присутність держави, як опосередкованого виробника освітніх послуг є різною в різних країнах. Зокрема в США частка приватних закладів вищої освіти становить 55%, у Японії аналогічний показник становить 76%, тобто переважає приватний тип вищої школи. Чехія, Угорщина, Казахстан та деякі інші країни також заохочують створення приватних вищих навчальних закладів. В Естонії більше половини ЗВО є приватними, в Латвії – більше чверті, в Кореї – 85% студентів навчаються в ЗВО приватної форми власності. Протилежна картина спостерігається в Фінляндії, де 80% ЗВО є державними, та Англії [5, с.31].

В Україні, як і в більшості розвинутих країн світу, використовується модель змішаного фінансування вищої освіти, в рамках якої в якості джерел фінансування залучаються бюджетні та приватні кошти, зокрема приватні кошти студентів. У той же час концепція фінансування, а відповідно і умови організації прямого фінансування ЗВО і програм фінансової підтримки студентів, в Україні істотно відрізняються від тих, які використовуються в розвинених західних країнах. Існуюча в Україні модель фінансування вищої освіти базується на концепції бінарного фінансування, в рамках якої студенти, прийняті до ЗВО в межах лімітів держзамовлення ("бюджетники"), здобувають освіту безкоштовно, а решта студентів, зарахованих в межах ліцензованих обсягів прийому ЗВО ("контрактники"), оплачують навчання самостійно. Україна 5-7% ВВП щорічно витрачає на освіту.

Проте, варто зазначити, що розмір суспільних інвестицій в освіту в Україні, що надходять з державного бюджету, є більшими ніж у будь-якій країні центральної та східної Європи. Зараз видатки зведеного бюджету України на освіту становлять близько 6% ВВП. Для порівняння, країни центральної та східної Європи на освіту витрачають в середньому 5,2% ВВП, країни Організації економічного співробітництва та розвитку – 5% ВВП. Показники рівня витрат на освіту в Україні вищі навіть ніж у ряді розвинених країн: Великобританія – 5,6% ВВП, Франція – 5,7% ВВП, США, Нідерланди, Австрія – по 5% ВВП. Все це може бути свідченням неефективності використання державних коштів і є однією з головних проблем в організації

роботи з управління вищою освітою для підвищення її економічної ефективності [6, с.36].

Правова база дає підстави ЗВО залучати додаткові ресурси від власної господарської діяльності і договірної навчальної та наукової роботи. Наявність такого права державних закладів вищої освіти поряд з приватними є визначальним у процесі залучення додаткових ресурсів в освітню діяльність та створює необхідні можливості для забезпечення вільної конкуренції на ринку освітніх послуг, що позитивно впливає на якість їх надання. До додаткових джерел фінансування ЗВО варто віднести: часткова або повна компенсація витрат на освіту самими студентами – плата за навчання, плата за послуги; додаткова плата за навчання, іноді вона використовується для стимулювання студента до навчання (наприклад, хто навчається більше встановленого терміну повинен внести певну суму); платні послуги – наукові розробки, консультації, експорт освітніх програм, тощо; гранти та добровільні внески, що зазвичай заохочуються податковими пільгами; розвиток приватної освіти.

Головна проблема сьогодні полягає в зміні методології економічної підтримки освіти, що припускає відмову від залишкового принципу фінансування і перехід до концепції інвестування освіти. Вирішення цієї проблеми повинне будується на серйозному науково - практичному обґрунтуванні методів і механізмів ресурсного забезпечення освіти, орієнтованої на розвиток інноваційної економіки.

Список використаних джерел

1. Курбатова М.В. Образовательное субсидирование в новом механизме финансирования высшего образования // Экономика образования. – 2005.- №2. – С.23-40
2. Каленюк І.С., Яременко Л.І. Механізми фінансово-економічного управління вищою освітою та перспективи їх розвитку./Економічні основи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України: монографія / за заг. ред. В.І. Лугового. – К.: Пед. Преса, 2009. – 384 с.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Коврегін В. В. Формування ефективної системи державного регулювання економічної безпеки вищих навчальних закладів України : монографія /В. В. Коврегін. – 2016. – 320 с.
5. Грищенко І.М. Теоретико-методологічні основи інноваційного розвитку освітніх послуг в Україні // Економічні аспекти проблем розвитку вищої освіти в Україні: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАПН України І.М. Грищенка. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 478 с.
6. Грищенко І.М. Узгодження вектору розвитку національної освіти реальній економіці // Проблеми освіти: Наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, - К., 2010. Випуск № 63. Частина 1 – 240 с.